

Innspill fra Envir til Ekspertgruppen for virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter

Innledningsvis:

[Envir](#) er lokalisert åtte minutter fra Bergen sentrum, på Laksevåg, der vi har et av de mest komplette anleggene i verden for gjenvinning av lett forurenset jord og gravemasser (LFM).

LFM utgjør over halvparten av alt avfall fra bygg- og anleggsbransjen. I 2022 ble det levert [2,638 millioner tonn LFM til mottak](#), mens [2,608 millioner tonn LFM ble deponert](#), ifølge SSB.

Det betyr at bare 1,1 % ble gjenvunnet!

EUs rammedirektiv for avfall, som også gjelder for Norge, krever at 70 prosent (vekt) av ikke-farlig bygg- og anleggsavfall går til ombruk og materialgjenvinning.

Envirs anlegg og tilsvarende anlegg gjenvinner opp mot 80 %. De norske storbyene har for øvrig et eget mål om 65 % materialgjenvinning av alt avfall innen 2030.

I perioden 2024-2026 kommer det nye jordvaskeanlegg i Oslo, Asker og Bergen. De kan behandle over 1 million tonn LFM årlig. Først ut var Envir sitt, som [ble åpnet av byrådsleder Christine Meyer 22. august](#). Alle anleggene har en sentral plassering, som er en forutsetning for å lykkes, fordi kort transportavstand gjør det lønnsomt for entreprenørene å benytte anleggene samtidig som transportbesparelsen er det som gir mest reduksjon i klimaavtrykket.

De fire gjenvinningsanleggene for LFM som har vært i drift i Norge noen år er i hovedsak lokalisert mindre sentralt, med unntak av Rimol Miljøpark i Trondheim. Disse har slitt med å få inn masser og med å få ut de gjenvunne massene. De kan behandle 7-800 000 tonn årlig, men ut fra de tallene vi har sett utnyttes under halvparten av den totale kapasiteten. (Ifølge SBB gjenvinnes bare 30 000 tonn, men her må det åpenbart være mangler i rapporteringen).

Med den satsningen som nå skjer flere steder i landet i regi av mange ulike selskap er det nå en unik mulighet til å gjøre vesentlige grep for å øke gjenvinningsgraden av LFM. Å bidra til at den satsningen som skjer nå lykkes, vil gi en kraftig reduksjon i den største avfallsfraksjonen fra bygg- og anlegg og være et vesentlig bidrag til det grønne skiftet.

1. Hva er den største utfordringen for at din sektor skal bli mer sirkulær:

a. Manglende teknologier?

Delvis. Innen jordvaskeanlegg er det tre store, etablerte internasjonale produsenter, teknologien er velkjent, det er Norge som har vært sen med å ta den i bruk. Samtidig har det skjedd lite teknologiutvikling i møte med de nye behovene og forventningene til det grønne skiftet.

Kompetansen som må på plass for å drive et jordvaskeanlegg gir i seg selv et godt utgangspunkt for videre teknologiutvikling. Jordsmonn og bergarter har store lokale variasjoner. Å ha slike anlegg i lokalmiljøet åpner også for å teste ut vasking av mange andre avfallsfraksjoner, for eksempel fra vegdrift eller betongindustrien.

For jordddamping, som er en mindre fraksjon av LFM (varmebehandling av kjemisk ren jord som er infisert av skadelige fremmede arter), er Norge ledende innen utvikling av teknologi og metode, men selv om Envir anlegg har vært i drift i tre år, er denne teknologien ennå i en tidlig fase.

b. Manglende eller ineffektive reguleringer?

Ja, myndighetene skiller ikke mellom levering til deponi og levering til gjenbruk, de fremstår som likestilte alternativer i regelverket.

Ja, det kreves ofte sand, grus og pukk fra rene masser (overskuddsmasser eller steinbrudd), selv om man kunne ha brukt gjenvunne sand, grus og pukk fra forurensede masser.

Ja, også i forhold til reguleringsplaner og arealplaner. Transport er både den største kostnadsfaktoren og den største utslippsfaktoren. For at anleggene skal være attraktive for bransjen må de ligge sentralt. Da genererer de en del tungtrafikk der de ligger, men sparer kommunen og regionen for en betydelig mengde kjørekilometer totalt sett. Utfordringen er at slike anlegg ikke har vært med i kommunenes arealplan-tenkning, og i planprosessene ser de ulike myndigheter kun på lokal trafikkøkning og ikke på total-besparelsen kommunen og regionen oppnår. Det er en stor etablerings-hemsko.

c. Manglende kunnskap eller bevissthet?

Ja. [Avfallsregnskapet til SSB](#) har ikke med lett forurensede jord- og gravemasser (LFM). I 2022 viste avfallsregnskapet 12,07 millioner tonn avfall. I tillegg kom [2,608 millioner tonn LFM som ble deponert](#), av totalt [2,638 millioner tonn som ble levert til mottak](#).

Hadde avfallsregnskapet vist $12,07 + 2,638 = 14,708$ millioner tonn, ville ulike myndigheter lettere sett at LFM utgjør nesten 20 % av den totale avfallsmengden. Når LFM ikke regnes med, har man heller ikke politikk for å gjøre noe med dette problemet. Beregninger fra [EarthresQue](#) viser at over halvparten av avfallet fra bygg- og anlegg som havner på deponi er LFM.

Ja. [I levetidsanalysen for byggeråstoff til DIRMIN](#) er ikke gjenbruk en kategori. Aktører som gjenvinner, får ikke rapportere inn. Direktoratet sin oversikt dekker kun ressurser fra jomfruelige kilder, ikke de sirkulære kildene. Levetidsanalysen er ment som et planleggingsverktøy for kommunene.

d. Mangelfulle avgifter eller subsidier?

Ja, i påvente av en karbonavgift for bygg og anlegg burde det være en belønning for å levere LFM til behandling fremfor deponi, og for å bruke gjenvunne LFM-masser.

e. Manglende markeder?

Delvis. Vi tror at så lenge anleggene er sentralt plassert, slik at entreprenørene sparer transporttid på å levere gravemasser og hente gjenvunne sand, grus og pukk, er markedet til stede, men det vil være en konkurranse med mobile og stasjonære pukkverk som bruker rene overskuddsmasser eller masser fra jomfruelige kilder. Det er mindre krevende regelverk og betydelig lavere investering å sette opp et pukkverk enn et jordvaskeanlegg, og det er en stor risiko for at slike pukkverk tar vekk markedsgrunnet for jordvaskeanleggene. Uten marked for gjenvunne LFM vil massene havne på deponi.

f. Annet?

Regler og retningslinjer for føring av klimaregnskap må sikre at deponi får en høy negativ verdi og gjenbruk en tilsvarende positiv verdi. Klimaregnskapene må inkludere transport hele veien og tur/retur.

2. Hvor er det behov for endringer i dagens virkemiddelbruk for å bli mer sirkulære?

Krav om at miljø skal vektlegges minimum 30 % i offentlige innkjøp er viktig, men terskelverdien er for høy, dette gjelder særlig for graving og massehåndtering.

Krav om utslippsfrie anleggsplasser betyr lite sammenlignet med krav om gjenbruksmasser, altså at forurensede masser leveres til gjenbruk og at man bruker gjenvunne masser fremfor sand, grus, pukk fra jomfruelige kilder. Utslippsfrie anleggsplasser betyr store investeringer i dyre maskiner fra utenlandske produsenter, mens krav om gjenbruksmasser stimulerer utvikling av lokal sirkulærøkonomi. Her bør myndighetene endre fokus.

3. Hvilke nye virkemidler vil kunne bidra til at din sektor blir mer sirkulær? Nevn inntil tre virkemidler.

Det bør innføres en belønning for å levere LFM til behandling fremfor deponi, og for å bruke gjenvunne LFM-masser.

LFM og gjenvunne LFM må inn i avfallsregnskapet til SSB og levetidsanalysene for byggråstoff til Direktoratet for mineralforvaltning, for å synliggjøre at LFM utgjør nesten 20 % av alt avfall i Norge og opptar mye deponikapasitet. Samtidig er det en potensielt stor, kortreist og klimasmart byggråstoff-ressurs.

Oppdatere standarder* og anskaffelsesregelverk for å sikre at det både finnes marked for gjenvunne masser og at slike ikke unødvendig diskrimineres i regelverk og anskaffelser.

** Norsk Standard har allerede satt ned en standardiseringskomite for varmebehandling av jord, der Envir deltar. Målet er en egen standard for gjenvunnet, varmebehandlet jord innen utgangen av 2025. Dette er en begynnelse.*

Bergen 15. september 2024

På vegne av Envir
Tormod Carlsen
Styreleder

www.envir.com

